

TÜRKÇE SÖZLÜĞE KATKILAR II¹

Doç. Dr. Ali CİN²

ÖZET

Bilindiği üzere Türkçe yapı bakımından eklemeli dil sistemine sahip bir dildir. Türkçe bu özelliği sayesinde isim, fiil kök ve gövdelerinden yapım ekleri vasıtasıyla yeni kelimeler türetebilmektedir. Şüphesiz ki, Türkçe yeni varlık ve kavramları karşılamak için sadece yapım eklerinden istifade etmez. Bunun yanı sıra birleştirme (ör. *hanımeli*), yineleme (ör. *koşa koşa*; *kuru muru*), yardımcı sözler (ör. *yardım et-*; *uygun bul-*; *yazabil-*), örneksene, ödünçleme, eğretileme yöntemi gibi yöntemleri de kullanır.

Bu çalışmada günümüz Türkiye Türkçesinin kullandığı sözlüklerden biri olan Türk Dil Kurumu tarafından 2011 yılında yayımlanan *Türkçe Sözlükte* yer almayan ya da yer alıp ancak Türkçenin diğer yapım ekleriyle genişlemiş olmayan kelimeler üzerinde durulacaktır (ör. *çoklan-*). Çalışmada inceleme konusu yapılan kelimeler, değişik gazetelerin köşe yazılarından alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe yapı bilgisi, kelime türetme, Türkçe Sözlük, yapım ekleri, dictionary.

CONTRIBUTIONS TO TURKISH DICTIONARY II

ABSTRACT

As it has been known, Turkish is a language that has agglutinative language system in terms of structural principles. Owing to this linguistic feature of the language, new words can be derived from noun and verb roots and stems with the help of derivational affix. It is beyond any doubt that Turkish not only benefits from derivational affix in order to meet new entities and concepts, but also uses some methods such as linking (combining) (e.g. *hanımeli*), repeating (e.g. *koşa koşa*, *kuru muru*), auxiliary words (e.g. *yardım et-*; *uygun bul-*; *yazabil-*), exemplifying, borrowing and metaphorical technique.

In this study, the words unavailable or the available words which have not been derived with derivational affix in Türkçe Sözlük, published by The Turkish Language Institution (TDK) in 2011 and used for the recent Turkish language, will be emphasised.

Keywords: Turkish morphology, vocabulary derivation, Türkçe Sözlük, derivational affix, sözlük.

¹ Bu makale 21-23 Ekim 2017 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen ASEAD II Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan bildirilen üretilmiş olup 2011 yılında tarafımdan yayımlanan “Türkçe Sözlüğe Katkılar I” adlı çalışmanın devamı niteliğindedir.

² Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, alicin@akdeniz.edu.tr

GİRİŞ

Medeniyetin gelişmesi, toplumların yeni kültür ve dinlerle tanışması dilleri yeni kelime bulma, yabancı kelime alma ya da yabancı kökenli kelimelere karşılık bulma gibi bir gayretin içerisine sokmuştur. Her dil, ihtiyaç duyduğu kelimeleri ya kendi dilinin imkânlarından yararlanarak elde eder ya da başka dillerden alır. Kelime türetmede eklemeli bir dil sistemine sahip olan Türkçe, bugüne değin bu özelliğini birçok kelime türeterek ortaya koymuştur. Kelime türetme işi, ihtiyaca göre bazen bu dili kullanan halk, bazen bu edebî ürünler veren yazarlar, bazen bilim adamlarınca bazen de gazeteciler tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada bugün Türkiye Türkçesi sözlüğünde (Komisyon, 2011) kullanılmayan ya da başka dillerden dilimize girerek Türkçenin yapım ekleriyle genişletilerek bazı gazetecilerimiz ve yazarlarımız tarafından kullanılan kelimeler üzerinde durulacaktır.

Türkçenin en işlek isimden fiil yapım eklerinden birisi hiç şüphesiz *-IA* ekidir. Aşağıda zikredeceğimiz kelimelerin birçoğunun ortak özelliği, *-IA* isimden fiil yapım ekiyle türetilmiş olması dolayısıyla, bu ekle ilgili fikirlere müracaat etmenin gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Modern Türkçenin gramer kitaplarında *+IA* eki genellikle üzerine getirilen *-n;-t;-ş* fiilden fiil yapan eklerle birlikte değerlendirilmiştir. Jean Deny, *+IA* ekiyle ilgili olarak Türkçe ve yabancı kelimelere *+IA* ekinin eklenmesiyle çok sayıda fiil ve fiil adları oluştuğunu ifade eder (Deny, 2012: 433). Deny isimden fiil yapım eki olan *+IA*'dan genişlemiş şekiller olan *+IA-n-*; *+IA-ş*; *+IA-t-* biçimlerini ayrı ayrı ekler olarak değerlendirmez. Belki de Deny'nin en önemli tespiti, *+IA* ekinin Türkçenin doğu lehçelerinde sonu ünsüzle biten kelimeler üzerine geldiği zaman *+tA* ve *+dA*'ya çevrilir tespitidir (Deny, 2012: 433). (*aldat-*; *aldan-...*)

Deny'nin bu tespitini modern Kuzey-batı Türk lehçelerinden Kazak Türkçesinde de görmekteyiz. Kazak Türkçesinde isimden fiil yapmada *+IA* eki ve bu ekin *-l- >-d-* ünsüz değişimine uğramış biçimi olan *+dA*, *+tA* şekli de kullanılmaktadır. *balta+la-*: "*baltalamak*"; *tuz+da-*: "*tuzlamak*" *iz+le-> iz+de-*: "*izlemek*"; *adım+da-*: "*adımlamak*". Bu ekten genişlemiş biçimler de *+IA-n-*; *+dA-n-*; *+tA-n-*; *+IA-s-*; *+dA-s-*; *+tA-s-* şeklinde kullanılmaktadır. (*iye+le-n-*: "*sahiplenmek*"; *gül-den-*: "*çiçeklenmek*"; *iri-len-*: "*iri olmak, büyümek*"; *cay-las-*: "*yerleşmek*"; *bir-les-*: "*birleşmek*"; *pikir+le-s-*: "*fikir alışverişinde bulunmak*") (Koç ve Doğan, 2004: 225, 226). Yine Nogay Türkçesinde *+IA* ekinin kullanımının yanı sıra ekin *-l- >-d-* ünsüz değişimine uğramış olan *+dA* biçimi de kullanılmıştır. Ek, *+lAn-*; *+lAs-*; *+lAt-* şeklinde birleşmiş yapılarla kullanılmıştır (Ergönenç, 2007: 632-633). Karakalpak Türkçesinde de ek *+IA*; *+dA* şeklinde görülmektedir. *bay-la-*: "*bağlamak*"; *hürmetle-*: "*saygı göstermek*"; *duz-la-*: "*tuzlamak*"; *jaz-la-*: "*yazı geçirmek*"; *mırıl-da-*: "*mırıldamak*"; *fısil-da-*: "*fısıldamak*"; *ün-de-*: "*konuşmak*" (Uygur, 2007: 565-567). Kırgız Türkçesinde de Türkiye Türkçesindeki *+IA-* isimden fiil yapım eki aykırılışma sonucu *-l->-d-* değişmesi şeklinde *+dA*; *+tA*; *+lo-*; *+lö-*; *+do-*; *+dö-* biçimlerinde görülür. *iz+de-*: "*aramak, araştırmak*"; *ün+dö-*: "*çağırarak, seslenmek*"; *şarıl+da-*: "*çağlamak*"; *kürül+dö-*: "*çağlamak, gürelemek*"; *süy+lö-*: "*konuşmak*"; *taş+ta-*: "*atmak, dışlamak*"; *oy+lo-*: "*düşünmek*". (Kasapoğlu, 2005: 129, 130). Bünyesinde uzun ve kısa ünlüleri barındırması bakımından da oldukça dikkat çekici olan Yakut (Saha) Türkçesinde isimden fiil

yapım eki olan +*lA-* eki +*lAA-*; +*lOO-*; +*dAA-*; +*dOO-*; +*tAA-*; +*tOO-*; +*nAA-*; +*nOO-* biçimindedir (Kirişçioğlu, 2007: 1249).

Tahsin Banguoğlu, +*lA* ekini *-le fiilleri* ekini başlığı altında inceler. Ekin genişlemiş şekilleri olan, +*lAn-* ve +*lAş-* şekillerinin de ayrı ayrı ekler olduğunu ifade eder (Banguoğlu, 2000, 214). Ergin, +*lA-* ekinin, her türlü isim üzerine geldiğini belirterek eki, isimden fiil yapan eklerin içerisindeki en kapsamlı ek olarak tanımlar (Ergin, 1993: 170). Ergin +*lA-* eki ile yapılan bazı fiillerin üzerine fiilden fiil yapım ekleri olan *-t-*, *-n-*, *-ş-*, yapım eklerini alarak tek bir ek haline gelmiş hissini verdiğini de belirtip eki +*lA-* ve +*lAn-*, +*lAş-*, +*lAt-* şeklinde inceler (Ergin, 1993: 170). Gencan, +*lA-* ekini ve ekin genişlemiş şekilleri olan +*lAn/+lAş-*... biçimlerini ayrı madde olarak değerlendirerek eylem türeten ekler şeklinde göstermiştir (Gencan, 1979: 303-304). Gencan +*lAn-* ekiyle türemiş eylemler başlığı altında *evlenmek*, *kirlenmiş*, *işlenmesin*, *seslendim...* gibi örnekleri zikrederek isimden fiil yapan ekin +*lAn-* olduğunu *başlamak*, *ateşlendi*, *inceleniyor...* gibi kelimelerinde ise, isimden fiil yapma ekinin *-lA+n-* dönüşlülük ya da edilgenlik eki olduğunu belirtir (Gencan, 1979: 304). Korkmaz, +*lA-* ekinin Eski Türkçeden beri bütün Türk lehçelerinde canlı ve işlek bir ek olduğunu, geçişli geçişsiz fiiller türettiğini ifade ederek *dillen-*; *yaşlan-*; *kurtlan-*; *dişlen-*... gibi örneklerde ekin +*lAn-<+lA-n-* şeklinde *iyileş-*; *dertleş-*; *sertleş-*; *sessizleş-*... gibi örneklerde de +*lAş-<+lA-ş-* şeklinde kullanıldığını belirtir. Korkmaz da diğer iki bilim adamı gibi ekin genişlemiş şekillerini ayrı madde başlıkları altında incelemiştir. (Korkmaz, 2003: 119) Hacıeminoğlu, ekin +*lA-n-* şeklinde müstakil biçimde ele alınmasının daha doğru olduğunu belirtip *gerçeklen-<gerçek-le-n-* "doğruluğuna inanmak"; *hizmetlen-<hizmet-le-n-* "hizmet etmek" örnekleri üzerinde durur. (Hacıeminoğlu, 1991: 220) Karaağaç, ekin Türk dili tarihi içinde birleşik ekler yapıyor gibi olduğuna dikkat çekerek ekin üzerine gelen *-n-*, *-ş-*, ve *t-* gibi fiilden fiil yapan +*lA-n-*; +*lA-ş-*; ve +*lA-t-* yapılarının ayrı bir ek olarak değerlendirilmesinin anlamsız olduğunu belirtir (Karaağaç, 2012: 307-308). Ekin bu şekilde +*lA-n-*; +*lA-ş-*; ve +*lA-t-* biçiminde gösterilmesinin gramer kitaplarında gereksiz ve fazladan yer işgal edeceğini muhakkaktır. Bu kısa gramere ait bilgidен sonra söz konusu sözlüğe katkı sağlayacağını düşündüğümüz kelimelere geçebiliriz.

aktiflen-: (aktif+le-n-:)

Aktif (actif) kelimesi köken itibariyle Fransızcadır. Kelimeye *Türkçe Sözlük*'te (Komisyon, 2011: 77) "etkin canlı, hareketli, çalışkan faal" anlamları verilmiştir. Yine *Türkçe Sözlük*'te *aktif* kelimesinden Türkçe eklerle türetilen *aktiflik*, *ekitifleş-*, *aktifleştir-* gibi kelimelerin kullanıldığı görülmekle birlikte aynı kelimedен türetilmiş *aktiflen-* kelimesinin olmadığını görüyoruz. *Aktiflen-* kelimesi aşağıdaki cümlede "hareketlenmek, etkin olmak" anlamlarında kullanılmıştır.

O dönemde "siyasi yasaklı" olan Erdoğan, "tezkereyi" Meclis'ten geçirmek istemişti. Bu sayede PKK gibi Kuzey Irak'ta aktiflenmesi muhtemel terörist unsurların palazlanmasının önüne geçecek, kontrol edebilecekti. (Yılmaz Mehtap, Yeni Akit Gazetesi, 16.02.2016).

bedenlen-: (beden+le-n-:)

Beden kelimesi köken itibariyle Arapçadır. Anlamı da “*canlı varlıkların maddi bölümü, vücut*” (Komisyon, 2011: 292) şeklinde açıklanmıştır. Sözlükte *bedence, bedenci, bedenen, bedensel, bedenleş-* ve *bedenleşme* kelimeleri bulunurken *bedenlen-* biçimi yer almamıştır. Kelime aşağıdaki cümlede “vücuda gelmek, vücut bulmak” anlamında kullanılmıştır.

*Kendisine yeni bir beden buldu. Ama bu kez yakımalı! Ve bir daha asla **bedenlenememeli**. Erdoğan’ın Lyon dönüşü uçakta yaptığı açıklamalara bu gözle bakmak gerek.* (Güler Turgay, Akşam gazetesi 24.06.2014).

brifinglen-: (brifink+le-n-:)

Kelime köken itibariyle (briefing) İngilizce olup “bilgilendirme” (Komisyon, 2011: 400) anlamındadır. Türkçede sadece *brifing al-* “bilgilenmek” ve *brifing ver-* “bilgilendirmek” şekillerinde kullanımı vardır. *Türkçe Sözlük*’te genişlemiş biçimlerine rastlanılmamıştır. Kelime aşağıdaki cümlede “bilgilendirilmek” anlamında kullanılmıştır.

*“Siviller hakkında ‘**karargah etüdü**’ hazırlama görevini askere kim vermiş? Cumhuriyet savcılarını hangi odak tarafından ‘**brifinglenip**’ tütsülenmiş?”* (Kekeç Ahmet, Star Gazetesi 07.03.2008).

çoklan-: (çok+la-n-:)

Türkçenin tarihî lehçelerinden eski Türkçe döneminde *köp* “çok, bütün, hep” (Atalay, 1991: IV, 362) biçiminde kullanılan kelime, Batı Türkçesinde *çok* biçimiyle kullanılmaya başlamıştır. *Türkçe Sözlük*’te kelimenin *çokça, çokçu, çokgen, çoklu, çokluk* ve bunların birleşik yapıları kullanılırken (Komisyon 2011, 559-560) *çoklan-* biçimine yer verilmemiştir. Kelime *çok* isim tabanına *+la* isimden fiil yapım eki ve *-n-* fiilden fiil yapım ekiyle genişletilerek türetilmiştir.

*Hizmet ihracatı bizim her zaman altını çizdiğimiz yumuşak güçle direkt ilgisi olan bir meseledir ve katma değeri de çok yüksektir. Ve de **çoklanması** ölçek ekonomisi içinde son derece etkilidir ve ülke kalkınmasında bir ülkenin entelektüel sermayesinin gücüne işaret eder.* (Saydam Ali, Yenişafak Gazetesi 11.06.2016). *Sermaye temerküzünde merkez **çoklandı*** (Saydam Ali, Yenişafak Gazetesi, 20.11.2014).

deneyimle-: (deneyim-le-)

Türkçe *deneyim* isminden *+la* isimden fiil yapım ekiyle genişletilerek yapılmış bir kelimedir. *Türkçe Sözlük*’te *deneyim* kelimesine “bir kimsenin belirli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamı, tecrübe” anlamı verilmiştir. Sözlükte *deneyimle-* kelimesi yer almamaktadır. Kelime aşağıdaki cümlede “tecrübe edinmek, deneyim kazanmak” anlamında kullanılmıştır.

*Bu iki isim de mesiyani hareketlerin akıl almaz tehlikeli boyutlara ulaşacağını **deneyimlemiş** ve bana anlatmış insanlar* (Kütahyalı Ozan Rasim, Sabah Gazetesi, 17.11.2014).

gereksizleştir-: (gerek+siz-le-ş-tir-:)

Kelimenin gövde kısmı olan *kerek / kergek* kelimesi “gerek, lazım, ihtiyaç” (Caferoğlu, 2001: 106) anlamında eski Türkçeden beri Türkçede kullanılan bir kelimedir. Kelimenin fiil biçimi olan *gerek-* şekli ise daha sonra ortaya çıkmış olmalıdır. *Türkçe Sözlükte* kelimenin *gerekli, gereksiz, gereklik, gerekçe ve gereksizlik* biçimleri kullanılırken *gereksizleştir-* biçimine rastlanılmamıştır. Kelime aşağıda “*gereksiz kılmak, lüzumsuz hale getirmek*” anlamlarında kullanılmıştır.

Yani Gazze'nin damarlarına girip direnişi yok edecekler, Türkiye ile masaya oturduğunda “Gazze'nin abluka sorunu yok ki” diyerek Erdoğan'ın şartını gereksizleştireceklerdi. (Uğur Fuat, Türkiye Gazetesi, 24.07.2014)

hiçleş-: (hiç+le-ş-:)

Kelime köken olarak Farsça olup (hîç) dilimize Farsçadan girmiştir. Ş. Sami kelimeye “yok olan veya yok denilecek kadar az olan; zahmetsiz kazanılmış” (Sami, 2015: 1517) anlamlarını vermiştir. Türkiye Türkçesinde de kelime “boş, değersiz önemsiz olan şey veya kimse” ve cevap edatı (Komisyon 2011: 1097) olarak kullanılmıştır. Kelimenin *Türkçe Sözlük*'te *hiçlik, hiçten, hiçleme, hiçlemek, hiçleştir-* gibi biçimleri yer alırken *hiçleş-* biçimi yer almamıştır. *Hiçleş-* kelimesi aşağıda “yok olmak, önemsizleşmek, yoklaşmak” anlamında kullanılmıştır.

Çünkü PKK'ya sırtını dayamamış bir Öcalan'ın devlet karşısında hiçleşeceğini de biliyorlar. (Aköz Emre, Sabah Gazetesi, 27.09.2011).

istikrarlaştırıl-: (istikrar+la-ş-tır-ıl-:)

Kelime köken itibariyle Arapça (istikrâr) kelimesinden gelmektedir. *Türkçe Sözlükte* *istikrar* kelimesine “aynı kararda, biçimde sürme, kararlılık, stabilizasyon; yerleşme, oturma, dengede durma” (Komisyon, 2011: 1216) anlamları verilmiştir. Sözlükte aynı kelimenin Türkçe eklerle genişlemiş biçimleri olan *istikrarlı, istikrarlılık, istikrarsız, istikrarsızlık, istikrarlıca* biçimleri yer alırken *istikrarlaştırıl-* biçimi yer almamaktadır. *İstikrarlaştırıl-* kelimesi aşağıda “aynı biçimde, dengede durdurmak” anlamında kullanılmıştır.

Avrupa'nın daha büyük önceliğinin Türkiye'nin istikrarlaştırılması olduğunu vurgulayan Orban, “Aksi halde, tüm bölge yangın yerine döner ve Avrupa üzerindeki baskı dayanılmaz olur. Bu yüzden Erdoğan'ın istikrarlı bir Türk siyasi hayatı oluşturmasını destekliyorum.” şeklinde konuştu. (Yeni Akit Gazetesi, 27.04.2017) www.yeniakit.com, saat: 08:54).

kuşaklandır-: (kuşak-la-n-dır-:)

Kuşaklandır- kelimesi *kuşak* isminden genişletilerek türetilmiştir. *Türkçe Sözlük*'te kelimenin *kuşakla-* ve *kuşaklan-* biçimleri kullanılırken *kuşaklandır-* biçimi bulunmamaktadır. Aşağıda *kuşaklandır-* kelimesi “*sınıflandırmak*” anlamında kullanılmıştır. (Z kuşağı, y kuşağı gibi...)

“Kopyala-Yapıştır” kolaylığıyla Batı'dan ışık hızıyla alıp “uysa da olur uymasa da” diyerek bize yamadığımız bu kuşaklandırmaların, Türkiye'nin bizim deyişimizle ‘ortak ruhi şekillenme’, Batılı bilim adamlarının ‘psikolojik sosyal davranış’ kavramını kullandığı

haritayla ne kadar uyumlu olduğunu tartışmalı bulduğumuzu bir kez daha belirtelim. (Saydam Ali, Yeni Şafak Gazetesi 11.06.2016).

pedalla-: (pedal+la-:)

Türkçeye *pedal* kelimesi Fransızdan (pédale) geçmiştir. Kelimeye *Türk Sözlükte* “bir makinede, bir araçta ayak yardımıyla dönmeyi veya hareket sağlayan düzen, ayaklık” (Komisyon, 2011: 1905) anlamı verilmiştir. Türkiye Türkçesi yazı dili için her ne kadar kelimenin *pedal vur-; pedal çevir-* biçimlerine sözlük yer vermese de günlük konuşma dilinde bu kullanımların olduğunu biliyoruz. Kelimenin *pedalla-* biçimine sözlükte rastlanılmamıştır. *Pedalla-* kelimesi aşağıda “pedal çevirmek” anlamında kullanılmıştır.

Atatürk’ün gelişi anısına *pedalladılar* (07 Mart 2017; 12:12)

rapleş-: (rap+le-ş-:)

Türkçeye *rap* kelimesi Arapçadan (rabb) geçmiştir. Kelimenin *rap-le-ş-* biçimi *Türkçe Sözlükte* bulunmamaktadır. Kelime “*ilahlaşmak*” anlamıyla aşağıdaki örnekte geçmektedir.

*Siyaset eğer fitrî zemininden kayarsa kutsal devlet ve kutsal lidere dönüşür, o zaman devlet de, lider de ilahlaşır ve **Rableşir**. O makama, o mührü sahip olmak isteyenlerin savaşı, Yunan mitolojisindeki kıskanç tanrıların ahlaksız, hileler ve ihanetlerle dolu savaşına dönüşür.* (Dilipak Abdurrahman, Yeni Akit Gazetesi, 27.10.2015).

söylemsel: (sö-z-le-m-sel)

Türkçe *sö-** fiilinden *sö-z* biçiminde genişleyerek bugünkü biçimini almıştır. Kelime Türkçede eski Türkçeden beri kullanılan bir kelimedir. *Türkçe Sözlükte söylem, söyleyiş, söyleniş* kelimeleri yer almaktadır. Ancak *söylemsel* kelimesine rastlanılmamıştır. *Bağlılık, ilgi* (Devellioğlu 1996: 840) anlamında gelen *nispet* kelimesi, bir dilbilgisi terimidir. Arapça ve Farsça kelimelerden bağlandığı isimle ilgili sıfatlar yapmaya yarayan bir ektir (Korkmaz 1992: 112). Osmanlı Türkçesinde kelimelerin sonuna (-î) biçiminde eklenen (fizikî, kimyevî) *nispet* ekinin cumhuriyeten sonra *-sal, -sel* biçiminde kullanıldığı görülmektedir. Kelime bu haliyle isimden isim türeten bir ek niteliğindedir (Korkmaz 1972: 138). *Söylemsel* kelimesi, aşağıda “söyleme ait” anlamında kullanılmıştır.

*Türkiye’ye bağlanmasıyla ülkemiz iki gün içinde bu saldırının **söylemsel** alanına dahil edilmişken bu hesabın Türkiye’yi içine almadığını düşünmek mümkün mü?* (Kaplan Hilal, Yeni Şafak, 12.01.2015).

takvimlendir-: (takvim+le-n-dir-:)

Takvim kelimesi dilimize Arapçadan geçmiştir. *Türkçe Sözlük* kelimeyi “zamanı yıllara, aylara ve günlere ayıran yöntem” (Komisyon, 2011: 2254) olarak tanımlamıştır. Sözlükte kelime sadece *takvîm* biçiminde olup *takvimlendir-* şekli bulunmamaktadır. Kelime aşağıdaki örnekte “zamanlamak, zamana bağlı olarak programlamak” anlamında kullanılmıştır.

*Bütün mesele muhtemel bir reformun **takvimlendirilmesidir**. Örneğin, Anayasa değişikliği gerektiği için, YÖK’ün kaldırılması gibi radikal reformlar ancak Haziran 2015 sonrasında yapılabilecektir.* (Gür S. Bekir, Star Gazetesi, 09.09.2014).

yanlışlan-: yanlış-la-n-:)

Yanlış kelimesi Türkçe bir kelime olup Türkçenin tarihî dönemlerinden bu yana kullanılmaktadır. *Türkçe Sözlük* kelimeye “bir kurala, bir ilkeye uyma durumu, yanlış, hata; hatalı” anlamını vermiştir. (Komisyon 2011: 2523). Sözlükte *yanlış* kelimesi var ancak kelimenin genişlemiş biçimi olan *yanlışla-* biçimine rastlanılmamıştır. Kelime aşağıda “hatalı olmak, hatalanmak, doğrulanmamak” anlamında kullanılmıştır. *Yanlışlan-* kelimesi aslında *doğrulan-* kelimesinin de zıt anlamlısıdır.

Beşerî kurumların tek kaynağı akıl olmadığı gibi, bilim de paradigmalar hâlinde ilerler ve bugün doğru görülen paradigma yarın yanlışlanabilir. O zaman onlara dayandırılan hakikat de çöker. (Yayla Atilla, *Yeni Şafak Gazetesi*, 21.05.2015).

SONUÇ:

Teknolojinin ve dijital dünyanın çok hızlı geliştiği dünyamızda diller her geçen gün çok daha fazla kelimeye ihtiyaç duymaktadır. Diller bu ihtiyaçlarını ya kendi imkânlarından yararlanarak ya başka dillerden kelime alarak ya da başka dillerden aldığı kelimeleri, kendi kelime türetme sistemine dahil ederek giderebilirler.

İster Türkçe isterse yabancı olsun eklemeli bir dil sistemine sahip olan Türkçede, her türlü isimden kelime türetmede en yaygın olarak kullanılan eklerden birisi *-la* ekidir. Türkçe bu ekin işlevinden en üst seviye istifade etmiştir ve etmeye de devam etmektedir. Yukarıda zikrettiğimiz örnekler bize Türkçenin mükemmel bir üretim mekanizmasının bulunduğunu ispat etmektedir.

Dillerde kelime türetme işi sadece belirli zümrelere değil toplumun bütün katmanlarına aittir. Burada temel olan unsur, yeni türetilen kelimenin dilin temel kural ve kaidelerine uygun olarak yapılmasıdır. Türkçe için kelime türetmenin en doğru biçimi, Türkçe köklere dayalı olarak kelime türetmektir. Ancak ihtiyaç duyulduğu takdirde yabancı kaynaklı kelimelerden de yeni yeni kelimeler türetilir. Bu şekilde türetilmiş her türlü kelime, belirli bir frekans değerine ulaşırsa o vakit bu kelimeler sözlüğe girebilirler. Bu da sözlükler için bir zenginlik kaynağıdır.

KAYNAKLAR

- AKBABA ERGÖNENÇ D. (2007). “Nogay Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yay. Ankara. s. 632-633
- AKSU TEZCAN B. (2004). Tariktaroğlu Abdurrahman, Gemalmaz Efrasiyap, *Türkçe Sözlüğün Ters Dizimi*, TDK Yay. Ankara.
- BANGUOĞLU T. (2000). *Türkçenin Grameri*, TDK Yay. Ankara. s. 214-220.
- CİN A. (2011) “Türkçe Sözlüğe Katkılar I”, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi/ Mediterranean Journal of Humanities (MJH) Volume / Cilt 1, Issue / Sayı 1, Antalya. s. 63-69.*
- ÇENGEL KASAPOĞLU H. (2005). *Kırgız Türkçesi Grameri*, Akçağ Yay. Ankara. S. 129-130.
- DENY J. (2012). *Türk Dil Bilgisi* (Çev: Ali Ulvi Elöve) Kabalcı Yay. İstanbul. s.433.
- DEVELLİOĞLU F. (1996). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara.
- ERGİN Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay. İstanbul 1993. s.170.
- GENCAN Nejat T. (1979). *Dilbilgisi*, TDK Yay. Ankara, s.303-304.
- HACIEMİNOĞLU N. (1991). *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bak. Yay. Ankara, s.220.
- KARAAĞAÇ G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yay. Ankara. s.307-308.
- KİRİŞÇİOĞLU F. (2007). “Saha Türkçesi (Yakutça)” *Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yay. Ankara. s.1249.
- KOÇ K., DOĞAN O. (2004). (Redaktör: Ayabek Bayniyazov) *Kazak Türkçesi Grameri*, Gazi Kitabevi Yay. Ankara. s. 225-226.
- KOMİSYON (2011). *Türkçe Sözlük*, TDK Yay. Ankara.
- KORKMAZ Z. (1995). *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, s.138.
- KORKMAZ Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* TDK Yay. Ankara.
- KORKMAZ Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1992, s. 112
- UYGUR Vedat C. (2007) “Karakalpak Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yay. Ankara. s. 565-567